

пацієнта та членів його родини є важливими аспектами клінічної та позаклінічної діяльності фізичного терапевта [5, с. 41].

Висновки та перспективи подальших досліджень: 1. Розглянуті в статті психологічні синдроми та стани, які спостерігаються у значній кількості молодих українців під час воєнної агресії, значно погіршують стан їх фізичного та психічного здоров'я, негативно впливають на їх бажання та здатність ефективно навчатись, погіршують якість життя молоді.

2. Враховуючи вищевикладене, велике значення має вивчення впливу психотравмуючих ситуацій на психічне здоров'я молоді, яка є майбутнім нашої держави, та розроблення алгоритму виявлення, діагностування, реабілітації та профілактики подібних негативних станів.

3. Подальше вивчення питання відновного лікування та профілактики виникнення негативних психологічних станів у молоді, спровокованих воєнними діями, з використанням сучасних технологій фізичної терапії, матиме значний економічний ефект, сприятиме поліпшенню фізичного та психологічного здоров'я молодих людей, які є найбільш працездатною та активною частиною суспільства.

Список використаних джерел

1. Алещенко В.І., Хміляр О.Ф. Психологічна реабілітація військовослужбовців з постстресовими психічними розладами: Навчальний посібник. Харків : ХУПС, 2005. 84 с.

2. Волошин П.В., Н.О. Марута, Шестопалова Л.Ф. та ін. Діагностика, терапія та профілактика медико-психологічних наслідків бойових дій в сучасних умовах. Методичні рекомендації. Київ, 2014. 66 с.

3. Класифікація психічних і поведінкових розладів: Клінічний опис і вказівки по діагностиці. Всесвітня Організація Охорони Здоров'я. 2-е вид. К. : Сфера, 2005. С. 148-149.

4. Калька Н. М. Профілактика і подолання синдрому хронічної втоми у працівників ОВС: навч.-метод. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2015. 84 с.

5. Калька Н.М., Середницька І.Я., Шиян О.І. Синдром хронічної втоми: діагностика, профілактика і лікування. Тернопіль: Астон, 2008. 40 с.

6. Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги «Реакція на важкий стрес та розлади адаптації. Посттравматичний стресовий розлад» : Наказ МОЗ України №121 від 23.02.2016.

7. Mira Meeus, Jo Nijs Central sensitization: a biopsychosocial explanation for chronic widespread pain in patients with fibromyalgia and chronic fatigue syndrome. *Clin Rheumatol.* 2007. № 26. Pp. 465-473

8. Madlen Loebel, Patricia Grabowski, Harald Heidecke et al. Antibodies to adrenergic and muscarinic cholinergic receptors in patients with Chronic Fatigue Syndrome. *Brain, Behavior, and Immunity.* 2016. № 52 (2016). Pp. 32-39.

9. Schultz I. Z., Law A. K., Cruikshank L. C. Prediction of occupational disability from psychological and neuropsychological evidence in forensic context. *International Journal of Law and Psychiatry.* 2016. Т. 49, Pt B. Pp. 183–196.

References

1. Aleshchenko V.I., Khmilyar O.F. (2005). *Psychological rehabilitation of military service members with post-stress psychological disorders: A teaching manual.* Kharkiv : KHUPS, Ukraine. 84.

2. Voloshyn P.V., Maruta N.O., Shestopalova L.F. etc. (2014). *Diagnosis, therapy and prevention of medical-psychological consequences of military actions in modern conditions. Methodological recommendations.* Kyiv, Ukraine. 66.

3. *Classification of mental and behavioral disorders: Clinical description and diagnostic guidelines.* (2005). *World Health Organization World Health Organization.* Kyiv: Sfera, Ukraine. 148-149.

4. Kal'ka N. M. (2015). *Prevention and overcoming of chronic fatigue syndrome in OVS workers: a teaching-method. Manual.* Lviv: LvDUVS, Ukraine. 84.

5. Kal'ka N.M., Serednyts'ka I.YA., Shyyan O.I. (2008). *Chronic fatigue syndrome: diagnosis, prevention and treatment.* Ternopil': Aston, Ukraine. 40.

6. *Unified clinical protocol of primary, secondary (specialized) and tertiary (highly specialized) medical assistance «Reaction to severe stress and adaptation disorders. Post-traumatic stress disorder»* : Order of MOZ of Ukraine №121 dated 23.02.2016.

7. Mira Meeus, Jo Nijs (2007). Central sensitization: a biopsychosocial explanation for chronic widespread pain in patients with fibromyalgia and chronic fatigue syndrome. *Clin Rheumatol*, 26, 465–473.

8. Madlen Loebel, Patricia Grabowski, Harald Heidecke et al. (2016). Antibodies to adrenergic and muscarinic cholinergic receptors in patients with Chronic Fatigue Syndrome. *Brain, Behavior, and Immunity*, 52, 32-39.

9. Schultz I. Z. Law A. K., Cruikshank L. C. (2016). Prediction of occupational disability from psychological and neuropsychological evidence in forensic context. *International Journal of Law and Psychiatry*. Т. 49, Pt B, 183–196.

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2023.3K(162).46

УДК 796.5(477)

Луцейко К.В.

аспірант (спеціальність 017 Фізична культура і спорт)

Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського, м. Львів

ORCID: 0000-0001-7776-2714

Яців Я.М.

кандидат педагогічних наук, професор,
професор кафедри спортивно-педагогічних дисциплін
ДВНЗ «Прикарпатський національний університету імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ

ORCID: 0000-0003-2474-0401

Пітін М.П.

доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор,
професор кафедри теорії спорту та фізичної культури
Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського, м. Львів

ORCID: 0000-0002-3537-4745

ЧИННИКИ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В РОЗВИТКУ ІГРОВИХ ВИДІВ СПОРТУ В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Розвиток сфери фізичної культури і спорту за останній рік зазнав серйозних потрясінь, що обумовлює необхідність вивчення питання діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в сучасних умовах та визначення чинників зовнішнього середовища, які впливають на цей процес. **Мета:** визначити чинники зовнішнього середовища (за допомогою методу PEST-аналізу), що впливають на розвиток ігрових видів спорту та відповідну діяльність обласних осередків федерацій в Івано-Франківській області. **Методи:** теоретичний аналіз та узагальнення даних науково-методичної літератури, експертне опитування, методи математичної статистики. До дослідження було залучено 13 експертів, що представляли суб'єкти розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області. **Результати.** Використано методу PEST-аналізу із виокремленням блоків: політика, економіка, соціум та технології. Застосування методу PEST-аналізу для вивчення чинників зовнішнього середовища, що впливають на розвиток ігрових видів спорту в Івано-Франківській області вказало, що найбільший негативний вплив мають такі з них: воєнна агресія зі сторони РФ та військовий стан в Україні, вертикальна система управління, використання федерацій для політичного піару, високий рівень корупції, недостатність фінансування та рівень оплати праці, інфляція та економічна криза, відсутність соціального зацікавлення, відсутність інновацій. Найбільший позитивний вплив відзначено для таких чинників: популяризація здорового способу життя, незалученість до політичного життя, діяльність керівництва федерації з виду спорту, будівництво спортивних об'єктів, оптимізація системи оподаткування, бажання та бачення батьків з розвитку дитини, впровадження світових практик та цифровізація. **Висновки.** На підставі проведеного за допомогою методу PEST-аналізу визначено чинники зовнішнього середовища, що впливають на розвиток ігрових видів спорту та відповідну діяльність обласних осередків федерацій в Івано-Франківській області. Вони згруповані за основними блоками політика, економіка, соціум та технології.

Ключові слова: чинники, вплив, розвиток, ігрові види спорту, область.

Lyseiko K., Yatsiv Y., Pityn M. Environmental factors in the development of game sports in the Ivano-Frankivsk region. The development of the physical culture and sport sphere of over the past year has undergone serious upheavals. This makes it necessary to study the issue of the activities the subjects of the game sports development in modern conditions and to determine the factors of the external environment that affect this process. **Purpose:** to determine the factors of the external environment (with the help of the PEST-analysis method) those affect the development of game sports and the corresponding activity of the regional branches of the federations in the Ivano-Frankivsk region. **Methods:** theoretical analysis and generalization of data from scientific and methodological literature, expert survey, methods of mathematical statistics. 13 experts were involved to the study, which representing the subjects of game sports development in the Ivano-Frankivsk region. **The results.** The PEST-analysis method was used with the separation of blocks: politics, economy, society and technology. The application of the PEST-analysis method to study the factors of the external environment that affect the game sports development in the Ivano-Frankivsk region indicated that the following ones have the greatest negative impact: military aggression from the RF and martial law in Ukraine, a vertical management system, the use federations for political PR, high level of corruption, insufficient funding and level of remuneration, inflation and economic crisis, lack of social interest, lack of innovation. The greatest positive impact was noted for the following factors: popularization of a healthy lifestyle, non-involvement in political life, activities of the federation's leadership in the sport sphere, construction of sports facilities, optimization of the taxation system, parents' wishes and vision of child development, implementation of world practices and digitalization. **Conclusions.** On the basis of the PEST-analysis were determined the factors of the external environment which affecting the game sports development and the corresponding activity of the regional branches of the federations in the Ivano-Frankivsk region. They are grouped according to the main blocks of politics, economy, society and technology.

Key words: factors, impact, development, game sports, region.

Постановка проблеми. Розвиток сфери фізичної культури і спорту за останній рік зазнав серйозних потрясінь, викликаних воєнною агресією росії та, як наслідок, соціально-економічною та політичною кризою. Незважаючи на ситуацію, в багатьох регіонах України робота з розвитку фізичної культури та спорту продовжується. Це звичайно ті області, територіальні громади, що перебувають на відстані від лінії зіткнення. У зв'язку з цим постає питання діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в сучасних умовах та визначення чинників зовнішнього середовища, які впливають на цей процес.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням розвитку окремих складових фізичної культури і спорту в Україні завжди приділялася увага. Дослідження фахівців спостерігаються упродовж тривалого періоду [6, 10]. Увагу фахівців привертало як окремі види спорту, наприклад футбол [4], фехтування [3], гандболу [11], пляжного гандболу [14], хокею на льоду [12], баскетбол [15], гольфу [16], так і певні регіони, наприклад Одещина [1], Львівщина [8], Херсонщина [14] чи загалом тенденції загальнодержавного рівня в Україні [5, 6, 13, 15, 16].

Для отримання об'єктивних даних більшість фахівців пропонують застосовувати якісні методики аналізу діяльності суб'єктів галузі фізичної культури і спорту, залучених до відповідного процесу. Перелік найбільш популярних є достатньо стандартизованим. Серед них рекомендованими є методики SMART, SWOT, PEST аналізу [1, 2, 3, 7]. Основними перевагами застосування PEST-аналізу більшість фахівців вказують різносторонність отриманої інформації. Адже цей метод дає змогу отримати ґрунтовні дані з урахуванням комплексу політичних, економічних, соціальних і технологічних чинників. Вони, на наш погляд, сьогодні, повною мірою, визначають спрямованість розвитку ігрових видів спорту не лише на теренах Івано-Франківської області, але й загалом України.

Мета дослідження: визначити чинники зовнішнього середовища (за допомогою методики PEST-аналізу), що впливають на розвиток ігрових видів спорту та відповідну діяльність обласних осередків федерацій в Івано-Франківській області

Методи дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення даних науково-методичної літератури, експертне опитування, методи математичної статистики.

До дослідження було залучено 13 експертів, що представляли суб'єкти розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області (обласні осередки з видів спорту: футбол, баскетбол, волейбол, настільний теніс, бадмінтон та інші). За допомогою індивідуального розповсюдження бланків анкет упродовж жовтня 2022 року – січня 2023 року було отримано результати стосовно чинників зовнішнього середовища, які впливають на розвиток ігрових видів спорту в Івано-Франківській області. Використано методику PEST-аналізу із виокремленням блоків: політика, економіка, соціум та технології. З урахуванням рекомендацій, реалізація методики PEST-аналізу відбувалася у п'ять кроків. Вони передбачали визначення чинників впливу, сили їх впливу, визначення рівня можливих змін та реальної значимості, створення узагальненої таблиці PEST-аналізу. Експерти подавали власні формулювання чинників. Ми проводили узагальнення змістової складової та об'єднання в підгрупи.

Результати дослідження та їх обговорення. На підставі проведеного експертного опитування ми мали змогу проаналізувати зміст чинників та загалом результатів застосування методики PEST-аналізу. Проведені узагальнення згруповані відповідно до спрямованості виниклих. За блоком «політика» отримано наступні результати (табл. 1).

Таблиця 1

Чинники блоку «політика» у діяльності з розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області

«ПОЛІТИКА»			
чинники	оцінка	чинники	оцінка
воєнна агресія зі сторони рф та військовий стан в Україні	-5, -4	діяльність місцевої влади	1, 3, 4
вертикальна система управління	-5, -3	міжнародна політика	2, 4
використання федерацій для політичного піару	-4, -3	нормативно-правова база	2
високий рівень корупції	-4, -2	розвиток інфраструктури та її фінансування	2–5
нерозуміння/невиконання органами влади покладених на них функцій	-3	участь у міжнародних змаганнях та у складі збірних команд	3, 5
бюрократія	-3	популяризація здорового способу життя	4
низький рівень комунікації/реформ	-3, -2	незалученість до політичного життя	5
рівень правового захисту спортсменів	-2	діяльність керівництва федерації з виду спорту	5

Отримані результати доводять, що в сьогоденному житті України надзвичайно кризовим та руйнівним чинником політичного, а точніше військово-політичного впливу є агресія зі сторони РФ. Зрозуміло, що всі експерти вказали на найбільший негативний вплив. Отримана одна оцінка (-4) також була найнижчою у даного експерта. Не викликає сумнівів, що для розвитку ігрових видів спорту та загалом нормального життя потрібна відносна стабільність та безпека у побуті.

У цьому сенсі Івано-Франківська область має незначні переваги, адже її географічне розташування дає змогу здебільшого зберегти потенціал, який на сьогодні не є характерним для традиційно провідних у спорті областей – Харківської, Дніпропетровської, Запорізької та інших. Їхня спортивна інфраструктура постраждала, а кількість населення, яке мігрувало є великим.

Іншими вагомими чинниками політичного характеру експерти зазначили наявність вертикальної системи управління та використання федерацій для реалізації політичних амбіцій. Зазначений чинник неодноразово піднімався в проблемних повідомленнях засобів масової комунікації. Останній такий приклад пов'язаний із переобранням виконкому НОК України у грудні 2022 року. Нажаль в силу різних обставин, і це характерно для представників ігрових видів спорту, особи з дотичним відношенням до розвитку виду спорту претендують на визначальні ролі у його розвитку. Звичайно ця тенденція не є загальною, проте варто зазначити на впливовості керівників федерації футболу, баскетболу, волейболу. Внаслідок підвищеного глядацького інтересу.

На наш погляд, це й призвело до включення кількох експертами цього чинника. При цьому можна розглядати певні оманливі перспективи, що зумовлені вливанням додаткових коштів, при наданні керівних посад федерацій, їхніх осередків фінансово забезпеченим представникам. Однак у більшості випадків такі очікування не оправдовують себе в межах національної та міжнародної спортивної практики [13, 15, 16].

Високий рівень корупції визнаний багатьма незалежними організаціями. Він був та залишається одним з кризових явищ розвитку не лише спорту, але й інших видів діяльності людини. Очікуваним є те, що більшість представників обласних осередків зустрічалися з прямими чи опосередкованими вимогами неправомірної вигоди (інших форм корупції), що й зумовило внесення ними цього чинника. Однак суб'єктивно, серед експертів ми можемо спостерігати дещо відмінні оцінки рівня цього чинника (як -4, так і -2 бали).

Близькими за своїм змістом є кілька наступних чинників, які нерозуміння/невиконання органами влади покладених на них функцій отримали негативну характеристику. Так, якщо розглядати бюрократію та нерозуміння/невиконання органами влади покладених на них функцій, то вони мають спільний знаменник [6, 8, 11]. Це стосується недопрацювання зі сторони міської та обласних адміністрацій та відсутності достатнього проникнення питаннями розвитку фізичної культури і спорту та зокрема, ігровими видами спорту. Першочергово вбачаємо можливості виправлення цієї ситуації через покращення комунікації.

Підкріплення цього ми побачили у ще одному визначеному чинникові зовнішнього середовища, пов'язаного із низьким рівнем комунікації/реформ (від -3 до -2 балів). Таким чином засвідчено. Що на сьогодні спостерігається непорозуміння між спортивними федераціями області та виконавчою владою. Власне тут, скоріш за все, йдеться не про відповідні управління (молоді і спорту), а про інші структури підрозділи, які залучені до вирішення різних питань господарювання в області. Проте в умовах війни, цілком можливо, що питання пов'язані із спортом, оздоровчою фізичною культурою відходять на другий план.

Дещо неочікуваним, проте надзвичайно важливим чинником експерти назвали рівень правового захисту спортсменів. Тобто на сьогодні серед представників ігрових видів спорту є розуміння необхідності захисту спортсменів, які визначають саме спортивну діяльність своєю основною та потребують певних гарантій в різноманітних ситуаціях.

Вважаємо позитивною тенденцією, що в складних умовах сьогодення експерти з розвитку ігрових видів спорту вказують не лише на негативи, але й на позитиви зовнішнього середовища, що можуть сприяти розвитку зазначеної сфери. Відзначимо наявні розбіжності в оцінці діяльності місцевої влади. Експерти в силу власного досвіду та бачення розвитку ігрових видів спорту надали цьому чинникові дещо різні оцінки від 1 до 4 балів. Ми припускаємо, що розбіжності пов'язані з різними ситуаціями для різних видів спорту. Адже, якщо ми будемо говорити про футбол, який належить до пріоритетних та популярних, то ситуація з прийняттям та підтримкою окремих рішень є значно кращою, приміром, ніж із бадмінтоном тощо [9].

До позитивних чинників зовнішнього середовища експерти також віднесли активну міжнародну діяльність та участь команд та спортсменів у складах збірних команд України. При конкретизації сили впливу, думки експертів дещо різними для, що може бути пов'язане з відмінностями наявного стану розвитку окремих ігрових видів спорту в Івано-Франківській області. Зауважимо, що війна спричинила до багатьох деструктивних перемін. Однак, як не парадоксально кількість участі українських спортсменів і команд та в, деякій мірі, результати наших представників за 2022 рік зросли та збільшилася географія.

Цінною є інформація стосовно позитивного оцінювання експертами двох системно важливих компонентів. Перший з них ще нормативно-правова база, а другий розвиток інфраструктури та її фінансування. Визначення першого чинника з позитивної сторони дає змогу засвідчити правильність змін (реформ), що проводяться владою на місцях та централізовано. Тобто представники суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області вважають можливим здійснення поточної діяльності за наявного стану розробленості нормативно-правової бази [5, 13]. Поряд із тим, розвиток інфраструктури оцінений з великими розбіжностями представниками різних осередків федерацій (від 2 до 5 балів). Ми схилиємося до того, що ситуація є об'єктивно мінливою для представників різних видів спорту. Якщо говорити про розвиток тенісу, то на сьогодні на Івано-Франківщині уже є визначені осередки, які певною мірою, забезпеченні місцями проведення навчально-тренувальних занять та змагань. Те саме може стосуватися настільного тенісу, однак для цього виду спорту вимоги є дещо іншими та дозволяють займатися в більшій кількості об'єктів, у тому числі закладах загальної середньої освіти.

На відміну від попередніх видів спорту для баскетболу, футболу, регбі потрібні дещо інші за розмірами та/або вимогами спортивні споруди. Вони налічуються в м. Івано-Франківськ та області, проте не в змозі задовольнити потреби обласних осередків федерацій. Іноді представники різних видів спорту змушені конкурувати між собою за більш вигідний час проведення занять/змагань.

Переконливими стали відповіді експертів стосовно найбільш вагомих позитивних чинників за блоком «політика». Це трійка лідерів – популяризація здорового способу життя, незалученість до політичного життя та діяльність керівництва федерації з виду спорту. Тобто підтверджено основне спрямування діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області, у статутах яких зазначено популяризацію здорового способу життя та спорту серед населення. Отже можна констатувати, що незважаючи на різноманітні впливи об'єктивного та суб'єктивного характеру зберігається основа цієї діяльності.

Безперечно, що потенційно важливим є уникнення включення особистісних інтересів представників різних політичних партій у межах розвитку ігрових видів спорту на Івано-Франківщині. Тут варто зауважити, що незалежно від політичної ситуації та домінування, розвиткові спорту повинна приділятися належна увага [8, 12, 15, 16].

Так само не викликає сумнівів, що реалізація програм розвитку ігрових видів спорту на теренах Івано-Франківської області залежить від діяльності центрального органу керівництва, тобто національної (всеукраїнських) федерації з виду спорту. Яскравими прикладами цього може бути тісна співпраця обласних федерацій та національних із баскетболу, волейболу, настільного тенісу. Це дало поштовх та оновлення з розвитку цих видів спорту за останніх кілька років.

За наступним блоком «економіка» експерти також надали характеристику зовнішнього середовища на основі власного досвіду та бачення ситуації з розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області (табл. 2).

Змістовний склад чинників цієї групи безумовно тісно пов'язаний з попереднім блоком («політика»). В умовах війни, активна фаза якої розпочалася у лютому 2022 року склад цієї групи був досить очікуваним. Розпочинаючи власне дослідження ми орієнтувалися на відносно стабільні умови соціально-політичного та економічного устрою в Україні.

Таблиця 2

Чинники блоку «економіка» у діяльності з розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області

«ЕКОНОМІКА»			
чинники	оцінка	чинники	оцінка
недостатність фінансування та рівень оплати праці	-5 – -2	підтримання діяльності державного бюджету на та ВВП	1
		підтримка зі сторони місцевого бюджету	3, 4
інфляція та економічна криза	-5 – -2	залучення інвесторів, спонсорів, програм, проектів	2–5
відсутність інвестицій у спорт	-4	будівництво спортивних об'єктів	4
зниження доходів населення	-2, -1	оптимізація системи оподаткування	2, 5

Проте нестабільність ситуації, яка спостерігається упродовж усього 2022 року, на наш погляд частково, вплинуло на відповіді експертів за цим блоком. Представники суб'єктів розвитку ігрових видів спорту на Івано-Франківщині надали нам достатнє фактологічне підґрунтя для обговорення. У підгрупі зовнішніх чинників із негативним впливом очікуваним було наявність недостатнього фінансування та оплати рівня праці, інфляції та економічної кризи та зниження доходів населення. З різними ваговими оцінками вони займають чільне місце серед цієї підгрупи чинників.

Наголошуємо, що усі вони взаємопов'язані, адже воєнний стан спричинив до загального погіршення економічної ситуації та інфляцій, що зумовило й переорієнтацію фінансування різних

сфер діяльності. У цьому випадку, фізична культура і спорт не є пріоритетними. Це призвело до зниження реальних доходів населення, хоча за нарахованими значеннями заплановано спостерігається стабільність. Одним негативом варто вважати те, що фізична культура і спорт належить до сфери надання послуг із задоволення певних потреб населення. Тому зниження загальноекономічного рівня впливає на можливість різних груп населення залучатися до занять різними ігровими видами спорту і не тільки.

Ще одним джерелом отримання прибутку та надходжень для суб'єктів розвитку ігрових видів спорту виступає безпосереднє проведення навчально-тренувальних та змагальних заходів. Однак безпекова ситуація в Україні (різних його регіонах) суттєво негативно вплинула на кількість змагань, їх рівень, можливості проведення міжнародних стартів на території України та вніс деструктив у навчально-тренувальний процес багатьох спортсменів (команд) з ігрових видів спорту.

Наявні відмінності у силі впливу окремих чинників та розбіжності в оцінках, на наш погляд, пов'язані із представниками різних видів спорту. Наприклад, для футболу зменшення популярності є значно меншим, порівняно з бадмінтоном чи регбі, можливості яких в межах Івано-Франківської області є меншими.

Ще один чинник, пов'язаний з відсутністю інвестицій у спорт (-4 бала) також є похідним від зазначених вище. Адже, для ефективного залучення коштів до спортивної діяльності, повинна спостерігатися фінансова стабільність та надлишок коштів. А за сучасних умов, по таке не може бути мови, адже усі зусилля спрямовуються на формування обороноздатності країни. Проте, ми можемо засвідчити, що окремі меценати та спонсори, хоч і в меншій мірі, але долучаються підтримки й розвитку ігрових видів спорту на Івано-Франківщині.

Характеризуючи групу чинників зовнішнього середовища позитивного спрямування блоку «економіка» ми хочемо відзначити наявність таких аргументів експертів. Незважаючи на складу ситуацію. Експерти відзначили, що проводиться підтримка діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області за рахунок державного та місцевого бюджетів [1, 5, 13]. Ми вважаємо, що цей рівень є мінімальним, але відчутним.

Також позитивно відгукнулися експерти, як представники обласних осередків федерацій з ігрових видів спорту про вплив інвесторів, спонсорів, програм, проектів. Оцінки експертів мали суттєві розбіжності (від 2 до 5 балів), що можуть бути пов'язані із індивідуальним досвідом експерта (його федерації). Ми схильні вважати, що на рівні області та територіальних громад можна говорити про визначальну роль окремих спонсорів та меценатів, якими можуть виступати навіть приватні особи. Вони власними силами підтримують той чи інший ігровий вид спорт на певній локалізованій частині (територіальній громаді) чи області загалом.

Більш генералізоване значення мають такі чинники, як оптимізація системи оподаткування та будівництво спортивних об'єктів. Наголосимо, що до початку активної фази війни відбувалося багато консультацій та нарад з приводу реалізації будівництва різних спортивних об'єктів на теренах територіальних громад Івано-Франківщини, які у тому числі були включені до програми «Велике будівництво». Зрозуміло, що ця інформація була відома учасникам експертного опитування і вони оперували нею при наданні відповідей. Так само, широкого обговорення набули пропозиції щодо внесення змін до системи оподаткування, в частині підтримки діяльності організацій з фізичної культури та спорту. Тобто розглядалися варіанти пільгового оподаткування низки суб'єктів господарювання, якщо вони активно підтримували інституції фізичної культури та спорту.

Наступним блоком, що підпадає під аналіз згідно застосованої методики вивчення чинників зовнішнього середовища, був блок «соціум». Він покликаний відобразити основні впливи на суб'єктів з розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області (табл. 3).

Таблиця 3

**Чинники блоку «соціум» у діяльності з розвитку ігрових видів спорту
в Івано-Франківській області**

«СОЦІУМ»			
чинники	оцінка	чинники	оцінка
відсутність соціального зацікавлення	-5, -4	якість життя	2, 4
втрата якісного рівня кадрового забезпечення	-4 – -2	активність дітей та юнацтва	3, 4
зміни пріоритетів батьків та дітей, міграція населення	-3, -2	зростання попиту на фізкультурно-спортивні послуги	4, 5
негативні демографічні показники	-2		
переключення учасників до інших видів діяльності	-2, -1	бажання та бачення батьків з розвитку дитини	5
рівень освіти та культури	-2, -1		

Третя група визначає можливості населення до впливу як чинника зовнішнього середовища на розвиток ігрових видів спорту.

Як ми зазначали, варто розмежувати період до та після 24 лютого 2022 року. Адже беззаперечний негативний вплив на соціально-економічну ситуацію в Україні не міг не позначитися на ставленні різних груп населення до фізичної культури і спорту. Саме це ми прослідковуємо у відповідях експертів, які зазначають шість відносно самостійних підгруп чинників негативного спрямування.

У зв'язку із переорієнтацією населення України на «виживання» спостерігається суттєве зниження зацікавленості заняттями фізичною культурою і спортом, зміною пріоритетів батьків та дітей та суттєвою активізацією міграційних процесів. Це виражені впливи на якість підготовленості дітей та команд з різних видів спорту, втрата талановитих та обдарованих спортсменів та навіть тих, які уже мають тривалий досвід тренувань та успішних виступів на різних рівнях. Об'єктивними є високі показники виїзду дітей та молоді за кордон та продовження спортивної кар'єри в інших країнах Європи та світу.

У цій же підгрупі чинник, який має відображення на готовності молодих та кваліфікованих фахівців вкладати зусилля та кошти у власне професійне удосконалення й підвищення кваліфікації. Пріоритети сьогодення визначають потреби іншого характеру. Тому більшість тренерів, задіяних до навчально-тренувальних занять не мають змоги або не визначають нагальним пріоритетом підвищення власного рівня компетенцій. Для різних ігрових видів спорту це маж дещо різний вплив, адже деякі національні федерації стимулюють та проводять внутрішні семінари з підвищення кваліфікації. Ще складніше говорити про набуття міжнародного досвіду, адже більшість фахівців не мають права виїзду та перебування за кордоном.

Окрім того масового характеру набувають переключення або намагання поєднувати тренерами з ігрових видів спорту професійної діяльності з іншими видів діяльності. Причинами цього зниження можливостей до самореалізації та забезпечення себе (сім'ї) в умовах війни.

Однак експерти в складних умовах сьогодення визначили й позитивні чинники зовнішнього середовища. Зокрема, можна стверджувати, що при нормалізації ситуації в Україні, досягнення перемоги в війні та вихід на якісно новий рівень якості життя, ситуація з розвитком ігрових видів спорту докорінно зміниться. На цьому наголошують багато експертів.

Перевагами групи чинників «соціум» визначено активність дітей та юнацтва, що поруч з баченням батьків з розвитку дитини впливають на зростання попиту на фізкультурно-спортивні послуги із зафіксованими достатньо високими оцінками впливу (від 3 до 5 балів).

На момент проведення опитування експертів (жовтень-грудень 2022 року) ми мали уже тривале військове протистояння з РФ. Відповідно уже пройшло кілька етапів усвідомлення воєнної агресії, реакції на неї та вироблення певних стратегій життя для кожного громадянина України. Тому, для тих, які залишилися на теренах України та зокрема Івано-Франківської області поступово спостерігається намагання повернутися, в тій чи іншій мірі, до розміреного життя. Відповідно фізкультурно-спортивна робота є невід'ємним компонентом цього, а отже починаючи з серпня/вересня 2022 року спостерігається поступове підвищення кількості дітей та дорослих, що займаються ігровими видами спорту, порівняно з квітнем-травнем цього ж року.

Завершальний блок згідно використаного варіанту методики вивчення чинників зовнішнього середовища стосувався «технологій». Експерти надали власне бачення чинників зовнішнього середовища, що на технологічному рівні (широке розуміння) впливають на розвиток ігрових видів спорту в Івано-Франківській області (табл. 4.).

Таблиця 4

Чинники блоку «технології» у діяльності з розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області

«ТЕХНОЛОГІЇ»			
чинники	оцінка	чинники	оцінка
Відсутність інновацій	-3	Розвиток та впровадження технологічних рішень у систему підготовки спортсменів	2, 3
Зменшення витрат на дослідження	-3, -2	Покращення матеріально-технічної бази та інфраструктури	3
Застарілість матеріально-технічного забезпечення	-2	Доступність сучасних технологій	4
		Впровадження світових практик та цифровізація	4, 5

При характеристиці зазначеного блоку ми звернули увагу на загалом меншу кількість підгруп. Частково це можна пояснити тим, що сфера діяльності фізичної культури і спорту не надто залежна від технологічного забезпечення. Тим більше, що рівень досягнень та підготовленості спортсменів, залучених до ігрових видів спорту на теренах Івано-Франківської області здебільшого є не високим. Лише в окремих випадках, представники нашої області долучаються до складів збірних команд.

Аналіз першої частини, що характеризуються негативним впливом дає підстави говорити про не надто виражений вплив на розвиток цієї групи видів спорту. При цьому усі чинники мають об'єктивне пояснення, що спостерігалось при аналізуванні попередніх груп. Так, на сьогодні складно говорити про якісне впровадження інновацій без достатніх капіталовкладень у дослідження, а відповідно якісні дослідження неможливі без сучасного обладнання чи матеріально-технічної бази.

Позитивний вплив зі сторони чинників зовнішнього середовища за блоком «технології» експерти цілком закономірно вбачають у розвиткові та впровадженні технологічних рішень у систему підготовки спортсменів, що може бути тісно пов'язане з покращення окремих компонентів матеріально-технічної бази та інфраструктури. Важливим моментом сучасного спорту, який пережив жорсткі обмеження з приводу пандемії короно вірусу стали доступність сучасних технологій та впровадження світових практик з цифровізація. Можна стверджувати, що фахівцям зі спортивних ігор стали більш доступними розробки колег з інших країн через візуалізацію та комунікацію, реалізовану в інтернеті.

Висновки. Застосування методики PEST-аналізу для вивчення чинників зовнішнього середовища, що впливають на розвиток ігрових видів спорту в Івано-Франківській області вказало, що найбільший негативний вплив мають такі з них: воєнна агресія зі сторони РФ та військовий стан в Україні, вертикальна система управління, використання федерацій для політичного піару, високий рівень корупції, недостатність фінансування та рівень оплати праці, інфляція та економічна криза, відсутність соціального зацікавлення, Відсутність інновацій.

Найбільший позитивний вплив відзначено для таких чинників: популяризація здорового способу життя, незалученість до політичного життя, діяльність керівництва федерації з виду спорту, будівництво спортивних об'єктів, оптимізація системи оподаткування, бажання та бачення батьків з розвитку дитини, впровадження світових практик та цифровізація.

Перспективи подальших досліджень передбачають доповнення даних за допомогою застосування інших інструментів вивчення діяльності суб'єктів розвитку ігрових видів спорту в Івано-Франківській області.

Список використаних джерел

1. Антипова Ж.И., Гоголева Е.Н. Развитие физической культуры и спорта в одесском регионе. *Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту в контексті 25-річчя незалежності України*. Зб. матеріалів IV Регіон. наук.-практ. конф. Харків: ХДАФК, 2016. С. 113–117.
2. Балабанова Л.В. SWOT-аналіз – основа формування маркетингових стратегій. Київ: Знання, 2005. 301 с.
3. Ваулін О., Пітин М., Задорожна О. Засоби оцінювання економічної ефективності змагань з фехтування. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2018. С. 14-17.
4. Горбань С. М. Науково-педагогічні основи розвитку спорту в регіоні (на прикладі футболу): автореф. дис... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.01. Київ: НУФВіСУ, 2000. 20 с.
5. Дорофєєва Т., Приходько В. Значення децентралізації для подальшого розвитку спорту в умовах України. *Слобожанський науково-спортивний вісник*, 2020. № 5(79). С.12-19.
6. Дорофєєва Т., Приходько В. Обґрунтування наукової розробки теми розвитку спорту в умовах об'єднаних територіальних громад. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*, 2020. № 10 К. С. 197-203.
7. Дрюков О. SWOT-аналіз як інструмент стратегічного аналізу і планування розвитку видів спорту в спортивних школах України. *Актуал. пробл. фіз. культури і спорту*. 2015. № 1. С. 8-15.
8. Кухтій А.О. Оцінка сучасного стану організації фізкультурно-спортивного руху в Україні за результатами анкетування керівників обласної ланки. *Молода спортивна наука України*. 2002. Вип. 6. Т. 1. С. 56-64.
9. Лисейко К., Яців Я., Пітин М., Грецький О. Структура пріоритетних видів спорту в Івано-Франківській області у 2017-2022 роках. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2022. № 3. С.172–181. DOI: 10.32540/2071-1476-2022-3-172
10. Лисейко К. В., Яців Я. М., Пітин М. П. Зміст наукового обговорення розвитку ігрових видів спорту в Україні в умовах децентралізації. *Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова*. Серія № 15. 2021. Вип. 12 (144) 21. С. 84–90.
11. Павлюк І. Проблеми і перспективи розвитку гандболу в Україні. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2007. № 2. С. 56–59.
12. Павлюк І. С. Організаційно-управлінська система хокею в Україні. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2012. № 4. С. 39-43.
13. Приходько В., Томенко О., Матросов С., Чернігівська С. Стратегічні проблеми державного управління розвитком сфери спорту в Україні. *Спортивна наука та здоров'я людини*. 2021. 1(5). С. 73-83.
14. Степанюк С.І., Сінчук А.В. Становлення та розвиток пляжного гандболу на Херсонщині. *Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту*, Харків, 2017. С. 177-180

15. Сушко Р.О. Розвиток спортивних ігор в умовах глобалізації (на матеріалі баскетболу): монографія. Київ, 2017. 360 с.
16. Терещук М. В. Організаційно-методичні засади розвитку гольфу в Україні: автореф. дис.. канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.01, Київ: НУФВіСУ, 2014. 21 с.

References

1. Antipova, Zh.I. & Hoholeva, E.N. (2016). Razvitie fizicheskoy kultury i sporta v odesskom rehione. *Stratehichne upravlinnya rozvitkom fizichnoi kulturi i sportu v konteksti 25-richchya nezalezhnosti Ukraini*. Zb. materialiv IV Rehion. nauk.-prakt. konf. Kharkiv: KhDAFK, Ukraine. 113–117.
2. Balabanova, L.V. (2005). SWOT-analiz – osnova formuvannya marketinhovikh stratehiy. Kyiv: Znannya, Ukraine. 301.
3. Vaulin, O., Pityn, M. & Zadorozhna, O. (2018). Zasobi otsinyuvannya ekonomichnoi efektyvnosti zmahany z fekhtuvannya. *Sportivniy visnik Pridniprova*. 14-17.
4. Horban, S. M. (2000). Naukovo-pedahohichni osnovi rozvitku sportu v rehioni (na prikladi futbolu): thesis PhD.: 24.00.01. Kyiv, NUFVіSU, Ukraine. 20.
5. Dorofeyeva, T. & Prikhodko, V. (2020). Znachennya detsentralizatsiyi dlya podalshoho rozvitku sportu v umovakh Ukraini. *Slobozhanskiy naukovo-sportivniy visnik*, 5(79), 12-19.
6. Dorofeyeva, T. & Prikhodko, V. (2020). Obruntuvannya naukovoї rozrobki temi rozvitku sportu v umovakh ob'yednanikh teritorialnikh hromad. *Fizichna kultura, sport ta zdorov'ya natsiyi*, 10K, 197-203.
7. Dryukov, O. (2015). SWOT-analiz yak instrument stratehichnogo analizu i planuvannya rozvitku vidiv sportu v sportivnikh shkolakh Ukraini. *Aktual. probl. fiz. kulturi i sportu*, 1, 8-15.
8. Kukhtiy, A.O. (2002). Otsinka suchasnoho stanu orhanizatsiyi fizkulturno-sportivnoho rukhu v Ukraini za rezultatami anketuvannya kerivnikiv oblasnoi lanki. *Moloda sportivna nauka Ukraini*, 6(1), 56-64.
9. Liseyko, K., Yatsiv, Ya., Pityn, M. & Hretskiy, O. (2022). Struktura prioritetnikh vidiv sportu v Ivano-Frankivskiy oblasti u 2017-2022 rokakh. *Sportivniy visnik Pridniprova*, 3, 172–181. DOI: 10.32540/2071-1476-2022-3-172
10. Liseyko, K. V., Yatsiv, Ya. M. & Pityn, M. P. (2021). Zmist naukovoho obhovorennya rozvitku ihrovikh vidiv sportu v Ukraini v umovakh detsentralizatsiyi. *Naukoviy chasopis NPU imeni M.P.Drahomanova. Seriya № 15*, 12 (144) 21, 84–90.
11. Pavlyuk I. (2007). Problemi i perspektivi rozvitku handbolu v Ukraini. *Teoriya i metodika fizichnogo vikhovannya i sportu*, 2, 56–59.
12. Pavlyuk, I. S. (2012). Orhanizatsiyno-upravlinnska sistema khokeyu v Ukraini. *Fizichne vikhovannya, sport i kultura zdorov'ya u suchasnomu suspilstvi*, 4, 39-43.
13. Prikhodko, V., Tomenko, O., Matrosov, S. & Chernihivska, S. (2021). Stratehichni problemi derzhavnogo upravlinnya rozvitkom sferi sportu v Ukraini. *Sportivna nauka ta zdorovya lyudini*, 1(5), 73-83.
14. Stepanyuk, S.I. & Sinchuk, A.V. (2017). Stanovlennya ta rozvitok plyazhnogo handbolu na Khersonshchini. *Stratehichne upravlinnya rozvitkom fizichnoi kulturi i sportu*. Kharkiv, Ukraine. 177-180.
15. Sushko, R.O. (2017). Rozvitok sportivnikh ihor v umovakh hlobalizatsiyi (na materialі basketbolu): monohrafiya, Kyiv, Ukraine 360.
16. Tereshchuk, M. V. (2014). Orhanizatsiyno-metodichni zasadi rozvitku holfu v Ukraini: *PhD Abstracts*: 24.00.01, Kyiv: NUFVіSU, Ukraine. 21.

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2023.3K(162).47

УДК 373:796

Ляхова І.М.

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри фізичного виховання і педагогіки спорту
Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ
ORCID: 0000-0001-6882-7299

Баришников А.В.

аспірант кафедри фізичного виховання і педагогіки спорту
Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ
Реабілітолог Корекційного дитячого центру логопедії та реабілітації, м. Київ
ORCID: 0009-0008-5540-6741

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОМОТОРНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ІЗ РОЗЛАДАМИ СПЕКТРУ АУТИЗМУ ЯК ОСНОВА ДЛЯ КОРЕКЦІЇ ЇХ РУХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті на основі вивчення наукової та науково-методичної літератури, педагогічних спостережень і власного досвіду роботи з дітьми-аутистами, здійснено аналіз і узагальнення розладів аутистичного спектру, що проявляються в ранньому дитячому віці та вважаються одним із важких порушень психофізичного розвитку цієї категорії дітей. Зазначено, що пріоритетні напрями корекційно-розвивальної роботи з аутистичними дітьми, які визначено провідними науковцями, базуються на необхідності вирішення завдань розвитку соціальної поведінки, формування емоційних станів, основних фаз соціалізації та адаптації цих дітей, втім не включають корекцію і розвиток їхньої рухової діяльності. Відтак, в статті розкрито